

מדינת ישראל

המנהל הפדגוגי
אגף א'
חינוך על יסודי

אגף בכיר
יישום חוק החינוך המיוחד,
הכלה והשתלבות

הכלה והשתלבות

בחינוך העל יסודי

יישום תיקון חוק החינוך המיוחד,
ההכלה וההשתלבות

ירושלים - תש"ף 2019

אייר תשע"ט - מאי 2019

צוותי חינוך יקרים,

שילוב תלמידים שוני צרכים במערכות החינוך הכלליות הוא אתגר כלל-עולמי שהולך ומתרחב. הכלה ושילוב של כלל התלמידים הם ערכים מהמעלה הראשונה, ומערכת חינוך מכילה משקפת ערכים של הוגנות, צדק, שוויון וסובלנות. מערכת החינוך בישראל מקדמת הכלה ומציעה מגוון אפשרויות להכלתם ושילובם של תלמידים: במסגרות חינוך מיוחד, בכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר כלליים, ושילוב בכיתות רגילות. תפיסת ההכלה בישראל הציבה כערך את שילובם של כלל התלמידים עם צרכים ייחודיים: תלמידים זכאי שירותי חינוך מיוחדים, ילדים ונוער בסיכון, עולים חדשים, מחוננים ועוד. משמעותה של הכלת כל תלמיד שזקוק למענה ייחודי, מענה מותאם לצרכיו האישיים, היא צמצום פערים, מתן הזדמנות שווה לכל ילד, ושיפור החברה הישראלית בכללותה.

הכלת תלמידים שוני צרכים, כידוע, פועלת בשני הכיוונים: בראש ובראשונה היא תורמת לקידום בחברה ובקהילה, ובכיוון האחר - הופכת את חבריהם לספסל הלימודים לסובלניים יותר ולאחראיים יותר לזולתם. ההכלה אינה מבקשת להנמיך סטנדרטים. היא מבקשת לקדם את כולם, כל אחד כפי יכולתו. שאיפתה של מערכת החינוך היא לקדם כל תלמיד מקו הזינוק שבו הוא נמצא אל המיקום הגבוה ביותר עבורו - לימודית, חברתית ורגשית. מערכת חינוך מכילה היא מערכת שמשקפת מחויבות של צוותי החינוך, מחויבות לקבל כל תלמיד באשר הוא. מסירותם של צוותי חינוך הרואים בחינוך עמוד אש חברתי מאפשרת לתלמיד להתחנך בקרב קהילתו, בקרב חבריו ושכניו. הכלת תלמידים דורשת התפתחות מקצועית מתמדת, גמישות והתאמה לצורכי הקהילה, לתרבות ולרוח הזמן. צוותי חינוך שמקדמים שותפות אמיצה עם ההורים, הקהילה והרשות המקומית, ומשלבים ידיים עם יתר הגורמים המקצועיים, מאפשרים חינוך מכיל איכותי, שמכיל בחובו את כלל היבטי חייהם.

אני מבקש להודות לכל העושים במלאכה, על מחויבות לקידום והכלתם של כל התלמידים. מחויבות לשוויון ההזדמנויות, ולחיזוק כל חוליותיה של החברה הישראלית לשרשרת אחת רבת פנים.

בכבוד רב,

שמואל אבואב

מנכ"ל משרד החינוך

מפקחים ומנהלים יקרים,

בשנת 2018 הועבר התיקון לחוק החינוך המיוחד. התיקון לחוק מאפשר להורים בחירה, מאפשר שינוי במתכונת הוועדות, תמיכות גמישות לתלמיד ושינוי שפה מהותיים, ובמקביל מבקש החוק לחזק מהלך ותפיסה חשובים מאין כמותם: הרחבת השתתפותם של ילדים וצמצום הדרתם ממערכות החינוך ומהחברה כולה.

תפיסת ההכלה במדינת ישראל מתייחסת לקידום ערך השוויון בזכויות כלל התלמידים והיא חותרת להשתתפות שווה שלהם בחברה ולפתיחת אפשרות ללומדים עם מוגבלויות, כמו גם לכלל הלומדים, להמשיך ללמוד, להתקדם ולהתפתח.

תמונת העולם העתידית הנוגעת להכלת תלמידים רואה לנגד עיניה חיזוק ערכים של שוויון הזדמנויות בחינוך, פלורליזם ערכי, קידום מודעות תרבותית וסובלנות.

תפקידה של מערכת החינוך הוא כשל עמוד האש המוביל את המחנה:

- לחזק את ערכי השוויון והדמוקרטיה, השונות וקבלת האחר בכלל החברה;
- להוביל את מעשה ההכלה תוך לקיחת אחריות ולא רק בדיבור עליה;
- לקדם שיח ותרבות בית ספרית וגנית מכילה הכוללת יצירת מחויבות, בחינה של נכונות צוותי החינוך לשילוב, שיתוף פעולה עם ההורים, הקמת סביבות פיזיות ומתן תמיכות נלוות.

הכלתו של תלמיד תקום וטיפול בסופו של דבר על מידת הנכונות והמוכנות של צוותי החינוך להכיל תלמידים ולשלבם. חיזוק מיומנויות המורים והגננות, המשאבים ומקורות תמיכה יפחיתו גורמים מעכבים וחסמים ויקדמו שילוב מוצלח של תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים.

אתם, מפקחים ומנהלים יקרים, מהווים חלק משמעותי בשליחות העצומה והחשובה שבחיזוק יכולות ומסוגלות צוותי החינוך להכיל תלמידים שונים צרכים. הידע והכלים שצברתם ושתמשיכו לצבור בהתמדה יסייעו לחולל את השינוי ולהפוך את מוסדות החינוך למקור כוח ועוצמה בהגברת ההכלה ובצמצום ההדרה.

מאחלת לכולכם הצלחה רבה,

מירי נבון

מנהלת אגף בכיר

יישום חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות

אנשי חינוך יקרים,

בימים אלו מקדם משרד החינוך מהלך ליישום ולהטמעת תיקון חוק החינוך המיוחד במטרה לתת מענה לכל תלמיד בהתאם לצרכיו, בהיבטים הקוגניטיביים, הרגשיים, הפיזיים, החברתיים וההתנהגותיים ולאפשר הכלה של תלמידים במערכת החינוך.

העיקרון המרכזי של חינוך המבוסס על הכלה ושוויון הנו, כי לכל ילד עומדת הזכות לחינוך בו "כל לומד חושב, וחשוב באופן שווה" (Unesco, 2017). הכלה במערכת החינוך הינה תהליך אשר עוזר להתגבר על חסמים המגבילים את נוכחותם, השתתפותם והישגיהם של כלל הלומדים. תהליך זה מבטיח שוויון חינוכי המעניק חשיבות זהה של כל הלומדים. יתרה מכך, מערכת חינוך מכילה ושוויונית היא מערכת בה שונות אינדיווידואליות נתפסת כהזדמנות:

➤ חברתית

➤ חינוכית-פדגוגית

➤ משאב למינוף ולפיתוח תשתיות

➤ להעצמה פנימית עצמית – צמיחת סגלי ההוראה, תלמידים והורים

מערכת חינוך מכילה ושוויוניות מכירה ביתרונות הגלומים במגוון גדול של לומדים, לומדת את אופן הפקת המיטב משונות זו וכן, אוספת מידע ומנתחת אותו ביחס לחסמים הקיימים לנגישות שוויונית ללמידה, להשתתפות ולהישגים. מתפקידנו, לשים דגש מיוחד על מצבים של תת הישגיות, שוליות והדרה, כך נוכל להפחית אי-שוויון, נעודד סביבת למידה תומכת ובכך נקדם את המסוגלות העצמית של המורים ושל המערכת.

שינוי זה צריך להתקיים בכמה ממדים: בשיטות ההוראה, בדגש הניתן לשוויוניות, בתרבות הבית-ספרית, וכן בבניית יכולות המורים והאמונה כי ביכולתנו לשנות ולהנגיש את המעשה החינוכי לכל לומד. עלינו לפעול להרחבת הידע והיכולות המקצועיות, להרחבת המענים החינוכיים-טיפוליים ולעסוק בהתערבויות מקצועיות לאורך כל הרצף החינוכי.

זהו אתגר גדול וחשוב, וכדי להצליח בו, כתמיד, יש צורך בהבניית תרבות ושפה משותפת, בהתוויית מדיניות ברורה וקוהרנטית ובפיתוח פרקטיקות ישימות. אני סומכת עליכם שתעשו כן וכולי תקווה, שמסמך זה יסייע לכם בכך.

בברכה,

דסי בארי

מנהלת אגף א' לחינוך על יסודי,

המנהל הפדגוגי, משרד החינוך

תוכן עניינים

6	מבוא
8	1. חקיקה ומדיניות
10	2. המוסד החינוכי כמקדם הכלה והשתלבות
13	3. מעגלי השותפויות והתמיכה במוסד החינוכי
31	4. תכניות מכילות ומשלבות בחט"ב
36	5. מודל להכלה ולהשתלבות בעל יסודי
40	סיכום

מבוא

במערכת החינוך לומדים תלמידים עם אפיונים שונים ומגוון צרכים. לכל אחד מהתלמידים חוזקות, כמו גם מיומנויות הדורשות חיזוק וכישורים הדורשים טיפוח. מטרת מהלך יישום תיקון חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות, היא שילובם המיטבי של הלומדים שוני הצרכים בחינוך הרגיל וקידומם, תוך יישום עקרונות פסיכו־פדגוגיים מותאמים לצורכי כל תלמיד. הבסיס הערכי שעליו נשען מהלך יישום תיקון החוק, ההכלה וההשתלבות, הוא התפיסה כי זכותו של כל אדם לחיות, ללמוד, לבלות את שעות הפנאי שלו ולמצות את מרב האפשרויות העומדות לרשותו בקרב הקהילה הסובבת אותו, שכם אל שכם עם קבוצת השווים לו. בעיצומם של ימים אלו שוקדת מערכת החינוך על גיבושה ועיצובה של תפיסת ההכלה וההשתלבות. החזון והמטרות העומדים בבסיסה של התפיסה מדברים על **הכלת כלל הלומדים וקידומם במוסדות החינוך בד בבד עם הרחבת יכולת הכלתם ומתן תמיכות מגוונות**¹¹.

צוות המוסד החינוכי אחראי לקידום כלל התלמידים ולהובלתם להשגת התוצרים המצופים במערכת החינוך לאורך כל הרצף החינוכי, תוך יצירת סביבה תומכת, מקבלת ומכילה. **על צוות המורים להכיר בשונות הקיימת בין התלמידים ולנהל מערך למידה ותמיכה רגשית וחברתית, המותאם להטרוגניות, במטרה לאפשר לתלמידים מתקשים להיות חלק מהסביבה שבה הם חיים, ולהתמודד עם הנדרש מהם במסגרות החינוך.**

יחס אישי, טיפוח תחושת מסוגלות של כלל התלמידים, גיוון בדרכי ההוראה, הלמידה וההערכה, הסרת חסמים ללמידה ולהתפתחות והנגשה, ישפרו את סיבוייו של כל תלמיד לממש את הפוטנציאל האישי שלו ולהגיע להישגים לימודיים וחברתיים מתוך תחושת הצלחה, סיפוק אישי ומימוש עצמי.

החזון המוביל

- טיפוח חברה המכבדת כל אדם ומאמינה בזכות הבסיסית של כל אחד ואחת לתחושת שייכות תוך הכרה וקבלת ייחודיותו של כל אדם באשר הוא.
- יצירת מגוון מוסדות חינוך המהווים תמונת מראה לחברה מכילה, משלבת והומניסטית המאפשרת למגוון שוניות לדור בכפיפה אחת.

¹¹ יעד 12, שנת תשע"ג, 2013 - "שילוב הלומדים וקידומם בחינוך הרגיל תוך הרחבת יכולת הכלתם ומתן מענים מגוונים."

- התאמת דרכי ההוראה, הלמידה והערכה כדי לאפשר לכל תלמיד לממש את יכולותיו במלואן.

מטרות ויעדים

שילוב הלומדים וקידומם במוסדות החינוך תוך הרחבת יכולת הכלתם ומתן מענה מגוון ומותאם

- חיזוק מסוגלות הצוות החינוכי בהתמודדות עם כיתה הטרוגנית.
- חיזוק, הרחבה והעמקה של פעולות ההשתלבות וההכלה בחינוך הרגיל.
- מתן מענה מיטבי לתלמידים זכאי שירותי חינוך מיוחדים במסגרות החינוך המיוחד והרגיל.
- קידום שיתופי הפעולה בין צוות החינוך המיוחד לצוות החינוך הרגיל ושיפורם.
- קידום שיתופי הפעולה והדיאלוג עם ההורים ושיפורם.

מה בין שילוב להכלה?

ההבחנה בין שילוב והכלה היא בעיקרה הבחנה תפיסתית.

שילוב - מענה לתלמיד זכאי לשירותי חינוך מיוחדים הלומד בכיתה רגילה. שיח על שילוב מתמקד בצרכיו של התלמיד המתקשה בתוך מסגרות החינוך הרגיל ועל המענים שלהם הוא זקוק לשם כך.

הכלה מענה לכלל תלמידי הכיתה (כיתה הטרוגנית), כולל תלמידים זכאי שירותי חינוך מיוחדים, מבלי לצבוע את הצורך שלהם כייחודי, אלא כחלק אינטגרלי מכלל המענים הניתנים לכלל התלמידים.

המוסד החינוכי שוקד על הסרת חסמים ללמידה, השתתפות ומעורבות של כל התלמידים, בד בבד עם בניית מערכת יחסים שיתופית ושיפור סביבות ההוראה והלמידה. המרקם האנושי המגוון של כלל התלמידים, יכולותיהם וצורכיהם, מעשירים את המסגרת החינוכית.

השיח בשילוב עוסק בעיקר בהתבוננות על צורכי התלמיד והתאמתו לסביבה, ואילו השיח בהכלה עוסק בעיקר בהתבוננות על הסביבה והתאמתה לתלמיד.

1. חקיקה ומדיניות

1.1 השינויים במדיניות החינוך המיוחד לאורך השנים

2.1 עיקרי תיקון 11 לחוק החינוך המיוחד (2018)

בשנת 2018 תוקן חוק החינוך המיוחד. במסגרת תיקון החוק נקבעו כמה שינויים מהותיים המשקפים את מדיניות המשרד וערכיו.

השינויים העיקריים בעקבות התיקון לחוק

א. **ועדת זכאות ואפיון** - ועדה מתוקף חוק. בסמכותה לקבוע את זכאותו של התלמיד עם מוגבלות לשירותי חינוך מיוחדים, את רמת התפקוד שלו ואת היקף סל שירותי החינוך המיוחדים שלו הוא זכאי.

ב. **יו"ר ועדת זכאות ואפיון** הוא עובד משרד החינוך בעל מומחיות, ניסיון והכשרה בחינוך מיוחד.

ג. **הרכב צוות רב־מקצועי** - יו"ר הועדה הוא מנהל מוסד החינוך הרגיל, מחנך הכיתה, פסיכולוג או יועץ חינוכי, עובד הוראה מתחום החינוך המיוחד או נציג המתי"א המומחה למוגבלות של התלמיד המשולב, לעניין קביעת הרכב סל השירותים וקביעת התוכנית החינוכית היחידנית גם הורי התלמיד, שלהם יהיה קול אחד.

ד. **צוות רב־מקצועי** – (בית ספרי) צוות מתוקף חוק הקובע את זכאותו של התלמיד לשירותי חינוך מיוחדים מתוך הסל הבית ספרי, בשל מוגבלות המשפיעה על תפקודו.

ה. **בחירת הורים** - הוגדרה זכות ההורים לבחור את [סוג המסגרת](#) שבה ילמד תלמיד שנמצא זכאי לתקציב אישי בוועדת זכאות ואפיון: כיתה רגילה, כיתת חינוך מיוחד במוסד חינוך רגיל, מוסד חינוך מיוחד.

ו. **סל השירותים הניתן לתלמיד:** "תקציב אישי גמיש" - היקף התקציב שיינתן לתלמיד ייקבע בהתאם לצרכיו הייחודיים, רמת התפקוד וסוג המוגבלות שלו. [סוגי התמיכות](#) ייקבעו במסגרת החינוכית בשיתוף הצוות החינוכי וההורים.

< סוגי תמיכה לתלמיד הזכאי לתמיכה מהסל המוסדי – הוראה וטיפול .

< סוגי תמיכה לתלמיד הזכאי לתמיכה מהסל האישי – הוראה, טיפול וסיוע.

ז. **תוספת משאבים לחינוך הרגיל** – שעות הכלה, סל שקלי, מרחבי הכלה, רכזי השתלבות, תהליכי פיתוח מקצועי.

2. המוסד החינוכי כמקדם הכלה והשתלבות

להצלחת יישום שינוי חוק החינוך המיוחד, ההכלה והשתלבות בבית הספר נדרשת הערכות, שותפות, שיתופי פעולה והשתתפות של כלל בעלי התפקידים המרכזיים והגורמים המעורבים בעשייה החינוכית.

המעבר למערכת חינוך מכילה מצריך שינוי ברמה הפילוסופית ולא רק שינוי בירוקרטי, פרוצדורלי ופדגוגי. חינוך מכיל ושוויוני אינו יכול להיות סדרה של נהלים המנותקים מן המדיניות ומתפיסות העולם החברתיות. לפיכך, מומלץ לפעול ליצירת שפה אחידה להכלה ולקיום תרבות של הכלה.

העיקרון המרכזי של חינוך המבוסס על הכלה ושוויון הינו כי לכל ילד עומדת הזכות לחינוך. "כל לומד חשוב, וחשוב באופן שווה" (Unesco, 2017).

יצירת תרבות פדגוגית של הכלה במובן העמוק של המושג, מחייבת מעבר לפדגוגיה, יצירת תרבות של הכלה בקונטקסט ובמרקם החברתי והקהילתי בו המורים ובית הספר פועלים. דהיינו יצירת שפה משותפת, קוהרנטית תפישתית לכלל המעורבים ביצירה החינוכית.

1.2 עקרונות ופעולות מומלצות לקידום ההכלה במוסד החינוכי

א. העמקה של תהליכי שילוב והכלת תלמידים בחינוך הרגיל והרחבת יכולת הצוות החינוכי לתת מענים לתלמידים שוני צרכים בדרכים מגוונות.

ב. הטמעת התפיסה החינוכית והובלת המערך בבית הספר על ידי המנהל, לצורך השגת היעדים שייקבעו לגבי איתור תלמידים מתקשים ולקידום התלמידים המקבלים תמיכה ממשאבי החינוך הרגיל או המיוחד.

ג. בחינת מכלול היכולות והקשיים של התלמיד ומתן מענה בתחום הלימודי, הרגשי, ההתנהגותי והחברתי בד בבד עם מיצוי כל תהליכי ההתערבות והמשאבים העומדים לרשות בית הספר לשם קידומו.

ד. ביסוס תרבות עבודה בית ספרית הנשענת על עבודת צוות ועל קשר בין בעלי התפקידים השונים ביחס לתלמיד.

ה. רכישת ידע רלוונטי על ידי צוות בית הספר באמצעות תהליכי למידה פנים וחץ בית ספריים, בשותפות עם מרכזי הפסג"ה.

ו. קבלת הדרכה חיצונית ופנים בית ספרית באופן שיטתי וקבוע מבעלי תפקידים חינוכיים וטיפוליים (יועץ, פסיכולוג, רכז השתלבות, מומחי תחום המתי"א, מדריכים דיסציפלינריים, מדריך הכלה, רכזי מקצוע וכולי).

ז. **גיוס מערך החינוך המיוחד והמתי"א כמערכת תומכת** במערכת הרגילה, צוותי החינוך המיוחד יפעלו יחד עם צוותי החינוך הרגיל בהתאם לצורכי התלמידים והצוות.

ח. **קידום הוראה מגוונת ומותאמת בכיתה הטרוגנית** - דרכי ההוראה, הלמידה והערכה בבית הספר תהיינה נגישות ומותאמות לכלל אוכלוסיית הלומדים בהתבסס על שלושה עקרונות: מגוון אופני ייצוג, ריבוי דרכי פעולה והבעה ופעילויות לימודיות מותאמות המרחיבות את מידת המעורבות של התלמידים בתהליכי הלמידה.

ט. **גמישות בהרכבי הלומדים** - תמיכה נוספת בתלמידים הזקוקים לכך תתקיים במסגרת קבוצתית או בעבודה פרטנית (הוראה שיתופית בכיתה מלאה לשם ביצוע הוראה מותאמת, הוראה במסגרת קבוצה קטנה מחוץ לכיתה או בתוך הכיתה ועבודה פרטנית).

י. **העמקת הקשר השוטף עם ההורים וליווים**, תוך למידת היבטים נוספים של חיי התלמיד, מעבר למתרחש בין כותלי בית הספר. הידוק הקשר יסייע להורים ולצוות החינוכי להעניק תמיכה לתלמיד ולסייע לו במכלול ההיבטים.

יא. **רצף בית ספר-קהילה**: קידום שיתופי פעולה, בהיבטים השונים, עם כל הגורמים הנוגעים לרווחתו של התלמיד לאורך כל היום.

יב. **נגישות** - המוסד החינוכי יהיה נגיש מבחינה פיזית, פדגוגית וטכנולוגית, ובכלל זה גם הנגשת טיולים ופעילויות לשם הסרת החסמים ללמידה והשתתפות של הבאים בשעריו.

2.2 פעולות פסיכו־פדגוגיות ברמת בית הספר

א. שלבים מקצועיים הנדרשים לצורך יישום היעדים ברמה הבית ספרית

1. מיפוי כלל התלמידים ואיתור תלמידים המגלים קשיים בתפקוד הלימודי והכללי. (ניתן להיעזר במיפוי הרמזור).

2. בניית פרופיל תפקודי לכל תלמיד שאותר כמתקשה.

3. בניית תוכניות עבודה פסיכו־פדגוגיות או פסיכו־חינוכיות, המותאמות לצורכי הילד המתקשה ומבוצעות בהקשר לתוכניות הלימודים הכיתתיות והבית ספריות, תוכניות אשר

שוקדות על חיזוק מיומנויות בסיס ומיומנויות מורכבות יותר בקרב תלמידים שוני צרכים הלומדים בכיתה (מומלץ להיעזר בחומרים האלה: [הוראה חכמה](#), [עיצוב אוניברסלי ללמידה](#), [עקרונות בתכנון פדגוגי לתלמידים עם צרכים מיוחדים](#), [תיק תוכניות לימודים לעובדי הוראה](#), [תל"ם בחנ"ם](#)).

4. קידום המיומנויות של צוותי ההוראה בתחום הפסיכו־פדגוגיה באמצעות תהליכי פיתוח מקצועי.

5. במידת הצורך, בחירת תוכנית בית ספרית המכוונת למתן מענים לפרט בתחום הלימודי/התנהגותי/רגשי/חברתי מתוך [מאגר התוכניות החינוכיות המאושרות על ידי משרד החינוך](#).

6. [יישום בהוראה](#) - למידה בכיתה ההטרוגנית ובמסגרות התמיכה השונות.

7. [מעקב והערכה](#) - איסוף נתונים, ניתוח, הסקת מסקנות והכנסת שינויים במידת הצורך.

ב. משימות מומלצות לקידום הכלה והשתלבות מיטבית בבית הספר

יש לקדם את המשימות המופיעות במסמך [מתנ"ה תש"ף](#) - מארז תכנון, ניהול והיערכות.

3. מעגלי השותפויות והתמיכה במוסד החינוכי²

להצלחת יישום ההכלה והשתלבות בבית הספר, נדרשת היערכות מתאימה הכוללת שיתופי פעולה בין כלל בעלי התפקידים והגורמים המעורבים בעשייה החינוכית ואיגום משאבים מושכל. בעת היערכותו ליישום ההכלה, על המוסד החינוכי להגדיר את השותפים לליווי מקצועי, להיוועצות, לשיח ולעבודה משותפת רציפה. על מעגלי השותפות נמנים שותפים רבים, חלקם בתוך בית הספר וחלקם מחוצה לו: הצוות החינוכי ובכלל זה בעלי תפקידים בתוך בית הספר, הורים, מפקח בית הספר, מרכזי פסג"ה, מתי"אות, מדריכים, תומכי הוראה, סייעות, רשויות מקומיות, הקהילה ועוד. חשוב כי צוות המוסד החינוכי ישקוד על בניית שותפויות המקדמות ותומכות את הקשר והרצף הפורמלי והבלתי פורמלי. כמו כן יש למפות את כלל תוכניות ההתערבות הרלוונטיות הקיימות בבית הספר ולחברן לתהליכי הכלה והשתלבות. בית הספר יפעל לאיגום כל משאבי כוח האדם והתקציב העומדים לרשותו, ליצירת מעטפת תומכת להכלה והשתלבות: שעות, תקציבים, משאבי פיתוח מקצועי וימי הדרכה.

² השימוש בלשון זכר הוא מטעמי נוחות. הכוונה, כמובן, היא לכל המגדרים

1.3 מעגלי השותפויות והתמיכה בחטיבות הביניים

הערה מקדימה: הגדרת הפעולות אצל כל אחד מבעלי התפקידים מכוונת לקידום ההכלה בבית הספר על "ארבע הרגליים" שלה - הכלה פדגוגית, הכלה רגשית-חברתית, הכלה ארגונית והכלה פיזית. ברור כי המעשה החינוכי אינו מופרד קטגורית ולא ניתן להפריד את תהליכי הרגש והחברות מהתהליכים הפדגוגיים והארגוניים.

מפקח כולל

תפקידו של מפקח בית הספר הוא תפקיד בעל חשיבות מכרעת בקידום תפיסת ההכלה וההשתלבות. למנהיגותם של מפקחים פוטנציאל השפעה גדול על תפיסות ערכיות ומכילות של צוות בית הספר, על איכות ההוראה והלמידה של כלל התלמידים הלומדים בבית הספר ועל מיסוד תהליכי הפיתוח המקצועי של הצוותים. השפעה זו מבוססת על שני יסודות הכרחיים: היות המפקח מנהיג פדגוגי הממוקד בשיפור תהליכי הוראה, למידה, הערכה והיות המפקח מנהיג מערכתי הוראה בבתי הספר שבתחום אחריותו רשת מקצועית וכר פורה לשיתופי פעולה.

תפקידי מפקח בית הספר:

- להיות שותף בבניית תכניות עבודה מערכתיות המושתתות על עקרונות תפיסת הכלה והשתלבות תוך מעקב ובקרה אחר יישומן ועדכון.
- לקיים דיון עם מנהל ביה"ס והצוות הרב מקצועי על מנת לוודא יישום ומיצוי של תכנית ההתערבות האישית והטיפול.
- להיות שותף בוועדות מקצועיות (טרם וועדות מתוקף חוק) ולאשר הפנייה לוועדה בין מקצועית מוסדית או וועדת זכאות ואפיון רק לתלמידים עבורם מוצו כל האפשרויות או לתלמידים עם מוגבלות בשכיחות נמוכה באוכלוסייה.
- להיות שותף בצוות רב מקצועי מורחב לבחינת מקרים מורכבים תוך שיתוף מפקחים או מרכזים מקצועיים רלוונטיים.
- לבצע מעקב אחר יעילות ניצול ואיגום המשאבים והתקציבים העומדים לרשות בית הספר.
- לסייע בגיוס משאבים חיצוניים נוספים בהתאם לצורך.
- להיות מעורב בבניית תכנית פיתוח מקצועי בית ספרית ייעודית להרחבת יכולת ההכלה ולקידום התלמידים המתקשים.

מנהל בית הספר

המנהל אחראי לכלל העשייה המתרחשת בין כתלי בית ספרו ובכלל זה על יישום והטמעת תפיסת ההכלה וההשתלבות בבית הספר. מתפקידו להוביל את יישומה של התפיסה על מכלול היבטיה ולדאוג לקיומן של שותפויות, שגרות וסדירויות תומכות.

פעולות שעל מנהל בית הספר לבצע על מנת לקדם תהליכי הכלה והשתלבות בבית ספרו:

הכלה פדגוגית

- לקבוע תכניות פיתוח מקצועי בית ספרית ייעודיות להרחבת יכולת ההכלה, בשיתוף מרכז הפסג"ה.
- לקבוע תכנית הדרכה מותאמת לצרכי הצוות החינוכי ומאפייני המוסד החינוכי.
- לאפשר לצוותי החינוך תנאים אופטימאליים לביצוע ויישום דרכי הוראה, למידה והערכה מגוונות ומותאמות (אמצעים טכנולוגיים, ציוד מתכלה, סביבת למידה מותאמת וכדומה).
- לפתח תכניות עבודה מערכתיות המושתתות על עקרונות תפיסת ההכלה וההשתלבות תוך מעקב ובקרה אחר יישומן ועדכון.

הכלה רגשית חברתית

- לזמן עבור הצוות החינוכי פלטפורמות ושגרות עבודה לקיום שיח מקצועי והיוועצות בנושאים הקשורים להתמודדות עם תלמידים שוני צרכים ועם מורכבות הכיתה ההטרוגנית.
- לקדם תכניות התערבות אישיות הנותנות מענה רגשי-חברתי למגוון צרכי התלמידים.
- לדאוג להעמקת הידע והכלים של הצוות החינוכי בהתמודדות עם בעיות התנהגות.
- לקדם מעורבות הורים ושותפות חינוכית מיטבית המעצימה הן את צוותי החינוך והן את ההורים.
- לפעול להעמקת הקשר עם גורמי הקהילה ולקדם תכניות רצף חברתי קהילתי לכל אורך היממה.

הכלה ארגונית

- להגדיר תפקידים, לקבוע תחומי סמכות ואחריות של השותפים בהובלה, הרחבה וקידום ההכלה וההשתלבות בבית הספר ומחוצה לו.
- לקדם מערך בית ספרי מסייע ובכלל זה למנות צוות רב מקצועי, פנים בית ספרי, להובלת התהליך.

- להגדיר ולאפשר מסגרות זמן קבועות ללמידת עמיתים ול"הצגת מקרים" בפני כלל המורים בליווי דיון ושיתוף בין הגורמים המקצועיים השונים ביחס לצורכי תלמידים, מורים והורים.
- לפעול לקיום מנגנונים להערכה ולמידה של תהליך ההכלה והשתלבות בבית הספר.
- להגדיר תבניות זמן לעבודת המורים ושיבוצן במערכת השעות.
- לבנות תכנית לשימוש מושכל במשאבי בית הספר, למתן מענה מותאם לצורכי הכלה והשתלבות.
- לקיים שגרות לשיח חברתי ערכי בין כלל הורי בית הספר בהיבטים הקשורים להכלה והשתלבות.
- להבנות מערכת שעות המאפשרת גמישות בתהליכי ההוראה ובהרכבי הלומדים, הכיתות, הקבוצות והמורים.
- לתכלל את כל תהליך ההכלה ולייצר חיבורים בין המורים לבין המבוגרים המשמעותיים הנוספים השותפים לתפקיד : סייעות, עובדי שירותים ועוד.

הכלה סביבתית – פיזית

- למפות את צרכי באי בית הספר ולהסדיר את ההנגשות הנדרשות ברמה הפיזית.
- לקדם שימוש במגוון ההנגשות הטכנולוגיות הקיימות ללמידה, הוראה, הערכה בהיבטים לימודיים, רגשיים- חברתיים.
- להיות בקשר עם הרשות המקומית על ביצוע ההנגשות הפיזיות והאקוסטיות.

מחנך

מחנך הכיתה הינו דמות בעלת מחויבות לצמיחה ולהצלחה של כל תלמידיו, כיחידים וכקבוצה. מן המחויבות הזו נגזרים מאפייני הקשר בינו לבין התלמיד ומשפחתו: קשר חם, דואג ואכפתי, המבוסס על היכרות טובה עם עולמם, על כבוד ועל אמון הדדי.

מחנך הכיתה מהווה גורם המתכלל את כל העבודה של הצוות החינוכי עם התלמיד, בהיבטים הלימודיים, הרגשיים, ההתנהגותיים והחברתיים. מחנך הכיתה משמש כאיש קשר לתלמיד, להוריו ולצוות החינוכי.

פעולות פסיכו-פדגוגיות המבוצעות ע"י מחנך הכיתה (בשיתוף המורים המקצועיים העובדים עם התלמיד) ותאור התפקיד:

- יצירת שיח אישי עם התלמיד בנושא תהליך הלמידה ובהיבטים חברתיים ומשפחתיים.
- זיהוי ומיפוי נקודות החוזק ומוקדי הקושי (לימודי, התנהגותי, אישי, חברתי, משפחתי).

- איסוף, ארגון ותיעוד נתונים על הסיוע שקיבל ותפקוד התלמיד בתחומי הדעת השונים.
- ריכוז תהליך בניית תכנית למידה עבור התלמיד, לרבות התייחסות למערך התמיכות הכולל שמקבל התלמיד.
- מעקב שיטתי ותיעוד התקדמות התלמיד בתחומי הדעת השונים ובתפקודו.
- הערכת מידת היעילות של דרך העבודה.
- מעקב ותיעוד יעילות הסיוע המותאם לתלמיד בדרכי הלמידה.
- זיהוי השירותים ותמיכות הנדרשים לכל תלמיד עפ"י צרכיו ותיוכם לתלמיד.
- קידום התלמיד באמצעות הקניית מיומנויות למידה.
- ניהול הקשר עם הגורמים המקצועיים השונים השותפים לעבודה עם התלמיד.
- ניהול הקשר והשותפות עם ההורים.

רכז השתלבות

תיאור תפקיד הרכז

תפקיד רכז השתלבות ואוכלוסיות ייחודיות בחטיבת הביניים, מתמקד **בריכוז תהליכים ארגוניים** לקידום יכולת ההכלה של תלמידים והגברת תחושת המסוגלות של צוות בית הספר להכלה והשתלבות.

אוכלוסיית היעד לעבודת הרכז הנה תלמידים עם צרכים ייחודיים, לרבות תלמידי החינוך המיוחד.

התפקיד מאופיין בריכוז העבודה עם תלמידים להם צרכים ייחודיים ובהעמקת הידע המתפתח במוסד, בהקשר לאוכלוסיות אלה.

דגשים בעבודת רכז ההשתלבות בחט"ב

- **ריכוז תהליך המיפוי והמעקב אחר תלמידים בעלי צרכים מגוונים ובכללם תלמידי חנ"מ, עולים, נוער בסיכון, מחוננים, קשיים רגשיים וכו.**
- **איגום נתונים המתקבלים מתהליך מיפוי קשיים וחזקות של תלמידים עם צרכים מגוונים בהיבטים: לימודיים, רגשיים, חברתיים ומשפחתיים.**
- **מיפוי המשאבים וכוח האדם העומדים לטובת מתן מענה לתלמידים עם צרכים מגוונים.**
- **בניית מפת מענים לתלמידים עם צרכים מגוונים.**
- **איסוף מידע שיטתי, תיעוד, מעקב ובקרה על התקדמות הלומדים עם צרכים מיוחדים בבסיס לקבלת החלטות בצוות רב מקצועי.**

- **יישום עקרונות שילוב תלמידים עם זכאות** לשירותי החינוך המיוחד/עולים/שילוב/ילדים ונוער בסיכון ותלמידי "הדרך החדשה".
- **בדיקת ניצול של שעות** להן זכאים התלמידים / שעות שהוקצו לצורך מתן מענה ייחודי.
- **ניהול וריכוז המידע באופן שיאפשר ראייה רב ממדית של צרכי התלמיד ומעקב אחר התקדמותו.**
- **ייזום תהליכי פיתוח-מקצועי לצבירת הידע** בארגון בנושא הכלה והשתלבות של תלמידים עם צרכים מגוונים.
- **קידום יוזמות בית ספריות להשתלבות והכלה בבית הספר.**
- **תכלול והעמקת הידע המתפתח במוסד** בתחום של תלמידים בעלי צרכים מגוונים.
- **שותפות בצוות רב מקצועי.**
- **קשר עם גורמי מקצוע ומומחים** – בהתאם לצורך ולשם יצירת שת"פ ולמתן מענים מגוונים לשונות.

המת"ל

המת"ל (מעריך ומקדם תפקודי למידה), בעל הכשרה מקצועית בהוראה מותאמת למגוון לומדים.

המת"ל חבר בצוות הרב מקצועי בית ספרי והוא אמון על הנחיית צוות בית הספר בהתאמת הפדגוגיה לצרכי הלומדים, בתוך כך הוא פועל לקידום תהליכי הוראה- למידה מותאמים למגוון הצרכים הקיימים בכיתה הטרוגנית, המאפשרים מתן מענה דיפרנציאלי במסגרת הכיתה ובמסגרת פרטנית.

במסגרת תפקידו הוא מוביל ומרכז את תפיסת אל"ה בבית הספר הכוללת הבניית תהליכים פדגוגיים מותאמים הנותנים מענים לכלל הלומדים ומבוססים - מיפוי, התערבות ומעקב מבוססי נתונים. המת"ל פועל לטובת כלל הלומדים, ובתוכם תלמידים עם לקווי למידה, תוך איגום המשאבים, תכניות ובעלי תפקידים נוספים הקיימים בבית הספר.

דגשים בעבודת המת"ל בחט"ב

הבנייה מערכתית של תהליכי מיפוי, איתור, התערבות ומעקב ובקרה:

- שותפות ומעורבות פעילה בצוות הרב- מקצועי הבית ספרי.
- הובלת תהליך מיפוי תפקודי למידה ליצירת מפת צרכים בית ספרית. בשכבת ז' באמצעות מבדק עמי"ת וכלים להעמקת הכרות עם התלמיד.

- העמקת מיפוי תפקודי למידה עבור תלמידים שאותרו במיפוי, לגביהם קיים צורך במידע נוסף.
- שותפות בבניית מפת מענים בית ספריים לכלל תלמידי חטיבת הביניים בהתאם לצרכים שאותרו.
- שותפות בבניית קבוצות למידה לתלמידים שאותרו במבדק עמי"ת.
- הדרכת מורים להבניית דרכי הוראה מותאמות והתערבות בכיתות / קבוצות הכוללות מגוון לומדים, בעקבות הממצאים.
- ייזום תהליכי פיתוח-מקצועי בחדר המורים בנושא הוראה מותאמת לכלל הלומדים
- תכלול והעמקת הידע המתפתח במוסד בתחום הוראה מותאמת.
- מעקב ובקרה אחר מידת יעילות ההתערבות ברמה מערכתית ופרטנית.
- ניהול הידע והמידע המצטבר על תפקודם של תלמידים הזקוקים להתערבות באופן מובנה וסדיר.

המת"ל ורכז השתלבות המאחד והמיוחד

תבחינים	מת"ל	רכז השתלבויות
אוכלוסיית היעד	- כלל התלמידים - צוות המורים	- תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים - צוות המורים
מטרות	קידום תהליכי למידה- הוראה מותאמים לכלל הלומדים בכיתה הטרוגנית.	קידום תהליכים ארגוניים של הכלה והשתלבות של תלמידים עם צרכים מגוונים.
יעדים	• עליה בהישגי לומדים במקצועות רבי מלל, במבחני המיצ"ב ובמבחנים פנימיים בחט"ב. • עליה בנתונים המצביעים על שיפור בתפקודי למידה.	עליה בתחושת המסוגלות של הצוות החינוכי בהכלת תלמידים עם צרכים מיוחדים בכיתה הטרוגנית.

תבחינים	מת"ל	רכז השתלבויות
	עלייה בתחושת המסגלות של הצוות החינוכי בהתמודדות עם הוראה בכיתה הטרוגנית.	שיפור תחושת המסגלות של תלמיד הזקוק למענים ייחודיים.
דרכי פעולה	- הובלת תהליכי מיפוי ואיתור בית ספרי בהיבט הפדגוגי. - הדרכת צוות בית הספר לקידום תהליכי הוראה- למידה דיפרנציאליים בית ספריים בהיבט הפדגוגי. - הובלת תהליכי מעקב ובקרה בית ספריים בהיבט הפדגוגי.	מיפוי המשאבים וכוח האדם הקיימים בבית הספר לטיפול בתלמידים הזקוקים למענים ייחודיים. מיפוי וריכוז צרכי תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים. איסוף מידע אודות תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים לצורך מעקב וקבלת החלטות בצוות רב מקצועי.
שותפי תפקיד	מנהל חטיבה, יועץ, רכז פדגוגי, רכז שפה, רכז השתלבות, רכז שילוב.	מנהל חטיבה, יועץ, מחנכים, מת"ל, רכז חברתי, רכז עולים, גורמי חוץ המטפלים באוכלוסיות מיוחדות, פסיכולוג, מדריך מתי"א
שגרות ארגונית מאפשרות	צוות רב מקצועי פנים בית ספרי. צב"מ כיתתי ישיבות פדגוגיות מליאות מורים צוותי מחנכים/מקצוע	צוות הנהלה מורחב. צוות רב מקצועי פנים בית ספרי. ישיבות פדגוגיות. צב"מ כיתתי

תבחינים	מת"ל	רכז השתלבויות
	מפגשים פרטניים עם מורים. שעות הוראה בקו או בקבוצה	מליאות מורים
מיפוי ואיתור	- יצירת מפה בית ספרית הכוללת תפקודי למידה אקדמים, תפקודים אוריינים, ותפקודי למידה ניהוליים בהתבסס על מבדק עמית, מבדקים פנים בית ספריים, ומידע קודם. - איתור קבוצות תלמידים עם צורך בהתאמת הלמידה - העמקת מיפוי תפקודי למידה בעת הצורך. - איתור תלמידים למעקב מתועד (תיק סמ"ל)	- איסוף נתונים מבעלי התפקידים באמצעות כלים נתונים. - איתור קבוצות הזקוקות למענה ייחודי ומותאם שטרם ניתן. - יצירת מפת התבוננות מתכללת עבור תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים, הכוללת: משאבים, כוח אדם וצרכים.
התערבות	- חבר בצוות רב מקצועי המקדם מדיניות, יוזמות ותכניות בית ספריות הקשורות בהוראה ולמידה בביתה הטרוגנית. - ייזום תהליכי פיתוח מקצועי בחדר המורים בנושא הוראה ולמידה בביתה הטרוגנית - ליווי, הדרכה ופיתוח מקצועי של צוות המורים בנושאים הקשורים	- חבר בצוות רב מקצועי המקדם מדיניות, יוזמות ותכניות להשתלבותם של תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים. - ייזום תהליכי פיתוח מקצועי בחדר המורים בנושא הכלת תלמידים עם צרכים מגוונים
רמה מערכתית		

רכז השתלבויות	מת"ל	תבחינים	
- התאמת התכניות והפעילות הבית ספרית לצרכי התלמידים הזקוקים למענים ייחודיים הטמעת תפיסה מערכתית לעבודה עם הורים בשיתוף היועצת בנושא השתלבות והכלה מול צוות ביה"ס, ההורים והקהילה. - תיאום עם גורמי חוץ לטיפול במקרים הדורשים גורם מקצועי נוסף/ ייחודי. - שותפות בהתאמת מערכת שעות לתלמידים הזקוקים למענים ייחודיים	בקידום פדגוגיה מותאמת לצרכי כלל הלומדים. שותפות בהפניית תלמידים למסגרות הסיוע השונות בהסתמך על המיפוי.		
התאמת מענים לכתה/שכבה לטובת הכלת תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים	התאמת מענים לימודיים לתלמיד/ כיתה/ שכבה בהתאם לצורך שמופה. ליווי צוות כיתה/שכבה/מקצוע או רכזים פדגוגיים וקידום הוראה וחיזוק של מיומנויות למידה בהתאמה לתחומי הדעת ולצורך הכיתתי/שכבתי שמופה.	רמה כיתתית /שכבתית /פרטנית	
- מעקב אחר יישום תכניות ההתערבות שנבנו עבור תלמידים הזקוקים למענים ייחודיים	מעקב אחר יישום תכניות ההתערבות בהיבטים פדגוגיים.	הערכה ובקרה	

תבחינים	מת"ל	רכז השתלבויות
	מעקב אחר הישגי התלמידים והתקדמותם בכל הנוגע לתפקודי למידה ומיומנויות אורייניות. דיון בצוות רב מקצועי אודות הממצאים בהיבטים פדגוגיים ודיוק היעדים להמשך. בניית קריטריונים פנים בית ספריים למעקב בנוסף לסטטוסים הקיימים.	- בחינה מתמדת של תפקוד התלמיד במסגרות בהם השתלב. - דין בצוות רב מקצועי ודיוק היעדים להמשך. מעקב אחר ניצול שעות דיפרנציאליות.

מורי השילוב

מורה עם הכשרה לחינוך מיוחד המלמד/ת ומלווה תלמידים שקיבלו זכאות לשירותי חינוך מיוחדים ומשולבים בכתה לחינוך הרגיל.

תפקידי מורת השילוב:

- להשתתף בבניית התכנית האישית לתלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים, ללוות ולהנגיש את התכנית לצוות החינוכי.
- לספק הוראה מותאמת והקניית מיומנויות יסוד ואסטרטגיות לתלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים (באופן פרטני ו/או קבוצתי), תוך התאמה לחומר הנלמד בכתה וליעדים שנקבעו לתלמיד בתכנית האישית, בעבודה משותפת עם מחנכת וצוות הכתה.
- להשתתף בישיבות שוטפות של הצוות החינוכי בהתייחס לתלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים.
- להוות מקור ידע וגורם מקצועי להיוועצות למנהל ולצוותים בכל הקשור לנושא השילוב ולתלמידים עם צרכים מיוחדים ובבניית התכנית האישית.
- להיות שותפה במילוי שאלוני הפניה לוועדות זכאות ואפיון.
- להיות שותפה בליווי ההורים.
- להשתתף, על פי הצורך, בדיוני צוות רב מקצועי במסגרת החינוכית לקביעת זכאות לשירותי חינוך מיוחדים מהסל המוסדי

- להיות שותפה, עם שאר בעלי התפקידים בבית הספר, להזנת הזכאויות והתמיכות המערכות הממוחשבות.

על מרחבי עבודת מורת השילוב להיות מותאמים לתכנית האישית – כיתה, חדר עבודה ועוד....

רכזי חינוך חברתי

תיאור התפקיד

החינוך החברתי-ערכי-קהילתי שואף להשפיע על אורח החיים הבית-ספרי, באמצעות קידום דיאלוג ושיתוף פעולה בין התלמידים, המורים, ההורים וכל באי בית הספר מתוך כבוד הדדי. בטווח הקצר הוא מכונן חברת נעורים המטפחת שייכות ומעורבות חברתית ומסייעת לתלמידים לברר את זהותם האישית והחברתית ולבחון את סולם הערכים שלהם, תוך התנסות במצבי חיים כאן ועכשיו. בטווח הארוך, החינוך החברתי-ערכי-קהילתי מכונן להכין את התלמידים לחיי קהילה וחברה בעתיד ולקדם את התפתחותם כאזרחים מעורבים ואכפתיים.

[חוזר מנכ"ל חינוך חברתי](#)

כדי להשיג את המטרות לעיל, במכלול כלל תפקידיו בהקשר להכלה עליו:

1. להיות שותף בצוות ההכלה הבית ספרי מתוך אחריותו לשילוב חברתי.
2. התאמת התכנים ואסטרטגיות חינוכיות למגוון הצרכים הפרטניים של כלל תלמידי ביה"ס.
 - קביעת שגרות הנחייה והדרכה לכל מורה בלו"ז.
 - קביעת פגישת צוות עם רכז ההכלה והשתלבות בפתיחת שנה, להכרות עם הפרופיל הייחודי של כל תלמידי השכבה /כיתה.
 - מיפוי הצרכים של צוותי ההוראה על מנת לבנות תכנית הדרכה שנתית שתחזק את הידע והמיומנויות של המחנכים בהיבט החברתי בהכלה.
3. הכשרת וליווי צוות המחנכים ביישום תכנים ותוכניות מותאמות של החינוך החברתי בביה"ס.
4. קידום והטמעת עמדות חיוביות כלפי קבלת השונה בקרב כל באי ביה"ס:
 - מיפוי וזיהוי עמדות כלפי קבלת השונה באמצעות מחוון עמדות שיועבר בתחילת שנה.
 - תכנון תכנית פעולה בהלימה למיפוי במסגרתה יגובשו ערוצים מגוונים להעצמה של כלל הפרטים על בסיס חזקותיהם: זיהוי תחומי עניין כמו

מוזיקה/תאטרון/מחשב/ספורט ובניית תפקיד משמעותי במסגרת הכיתה ובי"ס לבסס את תחושת השייכות והמשמעות.

- קידום לשילובם של מירב התלמידים המוכלים בקבוצות מנהיגות שמוקמות בבית הספר.

5. חיבור בין יחידת הנוער לבין שרותי יחידת הנוער ולהבטיח שילוב הדוק עם הפלטפורמות החוץ בית ספריות כדי לאפשר את "החינוך השלם".

- קידום הקשר עם מנהל יחידת נוער/מחלקת נוער /אחראי על התנועות ברשות.
- איתור מסגרות עניין /מנהיגות/העצמה לתלמידים אחה"צ בהתאמה לרצונותיהם תחומי עניין והמוגבלות שלהם.
- עידוד שילוב בתנועות וארגוני נוער.

יועצים חינוכיים

היועץ החינוכי, המייצג את תחום בריאות הנפש במערכת, אמון על תהליכים התפתחותיים של הפרט והארגון.

מגמת הייעוץ החינוכי לסייע לתלמיד כפרט ולבית-הספר כמערכת חברתית אירגונית, במטרה להביא לתפקוד מיטבי ולמיצוי מרבי של הכוחות הטמונים בהם, באווירה תומכת ומקבלת, בהסתמך על זכויות הילד.

היועץ יעמיד את יכולתו המקצועית לשם חתירה מתמדת משותפת להשגת המטרות החינוכיות הבאות:

שותפות והשפעה בצוות הרב מקצועי של בית הספר

- נוכחות מקצועית משמעותית המייצגת תפיסות עולם הומניות, הוליסטיות וחברתיות.
- הרחבת מקומם של תהליכי שילוב, המתרחשים בשדה החינוך הבית ספרי ובעולמו השגרתי של הילד (למשל, תהליכים כיתתיים).
- איתור כוחות וחיזוק האמונה ביכולת הילד להתפתח.
- יכולת לזהות התקדמות ולשקף אותה.
- הידוק הקשרים בין מענים פדגוגיים ומענים רגשיים חברתיים בתכנית ההתערבות.
- קיום היועצויות מקצועיות ומתן מענים ייעוציים לצוות.

חיזוק תחושת המסוגלות של הצוות והרחבת הידע והיכולת המקצועית של הצוות

- קידום קיומה של תרבות בית ספרית מכילה ותומכת לאורך כל שדרת הארגון.
- קידום יצירתם של מבנים ארגוניים שבהם יתקיימו תהליכים של פיתוח יכולת ההכלה של צוותי החינוך.
- הבניה והנחיה של תהליכי פיתוח לצוות לחיזוק תחושת המסוגלות - תהליכים בהם מתאפשר שיח על תפיסות תפקיד, עמדות, הצלחות ואתגרים. תהליך בו מתאפשרת הכלה של הצוות עצמו ומתפתחים כלים ומיומנויות המקדמות הכלה.

מענה ייעוצי כחלק מתכנית התערבות

בעבור חלק מן התלמידים המערך הייעוצי יקיים שירות רגשי-חברתי-ייעוצי פרטני או קבוצתי במסגרת:

- קבוצת עוצמה
- קבוצה רגשית לתלמידים בעלי לקות למידה
- קבוצת אופ"י לתלמידים בסיכון להתמכרות
- קבוצת מיומנויות חברתיות

עבודה עם הורים

- סיוע בהבניית מדיניות בית ספרית בתחום העבודה המשותפת עם הורים בתהליכי ההכלה.
- הדרכה וייעוץ לאנשי החינוך בהבניית ברית מקצועית עם הורים.
- ליווי והבניית שותפות עם הורים לאורך תהליכי איתור הצרכים, הבניית תכנית ההתערבות והפעלתה בבית הספר.
- הדרכת הורים או הפנייה לגורם תומך חיצוני על פי צורך.

תמיכה בתהליכי הכלה בכיתה במסגרת כישורי חיים

- מתן ייעוץ בבניית תכנית כיתתית שתקדם את הצלחת התלמידים המתקשים בכיתה.
- התכנית תתבסס על מיפוי צרכים ייחודיים בהתאם למאפייני הכיתה, המורה והתלמידים.
- התכנית תכלול מפגשי כישורי חיים מותאמים לצרכים ומכוונים להרחבת אווירת ההכלה, הבנת השונות וקבלתה, ביסוס תקשורת אמפתית.
- בנוסף תכלול מרכיבים התומכים בניהול כיתה, ביסוס נורמות חברתיות תקינות, העמקת הוראה פסיכו-פדגוגית בהתאם לצרכים.

קישור לתפקיד [היועץ](#)

פסיכולוג/ית מטעם השרות הפסיכולוגי חינוכי:

הפסיכולוג אחראי לקידום יכולות הכלה והשתלבות במסגרת החינוכית בשותפות עם בעלי תפקידים רלוונטיים לאור ידע פסיכולוגי ופרקטיקות יישומיות תואמות.

הפסיכולוג עוסק ברמת הפרט, ברמת המערכת החינוכית וברמת המשפחה, תוך שילוב בין הרמות הללו, מתוך מבט דיאגנוסטי ומבט התערבותי – טיפולי. במרכז עבודתו של הפסיכולוג נמצאים היחסים הבין אישיים בין באי בית הספר והאופן בו הם משפיעים על התפתחותו של התלמיד ועל הישגיו הלימודיים.

פעולות:

- משתתף בתהליכי גיבוש תפיסת ההכלה וההשתלבות בבית הספר, תוך דגש על תפיסת מיכל למכילים.
- עומד לרשות בית הספר להקניית ידע בתחומי מומחיותו: למידה בתוך הקשר התפתחותי, קידום מסוגלות אישית - מקצועית בדגש על אמפתיה, לקויות למידה, הפרעת קשב, בעיות התנהגות והתנהגויות סיכון, בעיות רגשיות, קשיים חברתיים וכו'.
- משתתף בצוות הרב מקצועי בכל שלבי עבודתו השונים: גיבוש תרבות עבודת צוות, דרכי איתור של תלמידים, דיוק הבנת הצרכים ההתפתחותיים והנפשיים של התלמיד והמענים המותאמים לו אישית, ליווי תהליכי תגובה להתערבות - RTI, השתתפות בדיוני הצוות הרב מקצועי על פי חוק.
- קונסולטציה למנהל בית הספר ולמורים באשר להכלת תלמידים ויצירת תרבות של הכלה.
- עבודה פסיכולוגית עם הורים ברצף הליווי של התלמיד בדגש על הכלה ושותפות בית ספר – הורים. כמו כן, מסייע להורים יחד עם בעלי תפקידים נוספים, בתהליכי קבלת החלטות באשר למענים החינוכיים והטיפוליים הנדרשים לתלמיד.
- מבצע הערכות פסיכולוגיות על פי שיקול דעת מקצועי בתואם להנחיות אגף פסיכולוגיה ולמשאבים של השפ"ח.
- הדרכה ייעוץ/טיפול פסיכולוגי בהתאם למדיניות אגף פסיכולוגיה, השפ"ח ברשות המקומית ולמשאביו.
- מייעץ למנהל בית הספר וצוותו באשר לניצול התקציב השקלי לאור כלל הצרכים העולים ובחירת מענים מתאימים.

קישור לתפקיד הפסיכולוג החינוכי.

3.2 שותפים ומעגלי תמיכה נוספים

מרכזי הפסג"ה

מרכז הפסג"ה אמון על תכנון מערך הפיתוח המקצועי לכלל בתי הספר המשוויכים אליו. מרכז הפסג"ה ימסד שגרות וסדירויות עם מנהל בית הספר והצוות המוביל להתבוננות משותפת וילווה את מנהלי בתי הספר בבניית תכנית פיתוח מקצועי ברמת הפרט וברמת הארגון בהתבסס על התפיסות הבאות:

- מרכז הפסג"ה אמון על תכנון מערך הפיתוח המקצועי חיזוק יכולותיו של צוות בית הספר למתן מענה לכלל התלמידים.
- להוות עמוד תווך במקצוענות של איש החינוך ודמותו כ"תלמיד נצחי", ולא רק בתור דוגמה ומופת לתלמידיו, אלא כחלק מהצורך התמידי להתחדשות במקצוע רב ממדי, עתיר ידע ודינמי.
- בין כל הדרכים בהן מורים יכולים ללמוד תפיסות חינוכיות, ידע ומיומנויות, ישנו מקום חשוב במיוחד ללמידה האוטנטית מתוך חקר העשייה שלו עצמו, בתהליכים של רפלקציה וניתוח תוצרים והישגים של חברי צוות ותלמידים.
- למידה בקהילת עמיתים, בית ספרית או דיסציפלינרית, הממוקדת סביב שיפור איכות הלמידה והחינוך של התלמידים, ומסתייעת באווירת האמון והמוגנות ללמידה מתצפיות הדדיות, למידת עמיתים וניתוח מעמיק של הצלחות וכישלונם.
- התייחסות נרחבת לתפקיד מרכז הפסג"ה ראה בסעיף העוסק בפיתוח המקצועי בעמודים הבאים.

מומחי התחום במתי"א

איש מקצוע, עובד המתי"א הנותן שירותי הנחייה וליווי מקצועי לצוותים חינוכיים וטיפוליים עבור תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים.

תחומי התמחות

התמחות בשילוב תלמידים לקויי למידה, התמחות לפי שכבות גיל, התמחות במוגבלויות ספציפיות (אוטיזם, מוגבלות פיזית, מוגבלות שכלית, הפרעות נפשיות, הפרעות התנהגות ועוד), התמחות בהנחיה של מטפלים מקצועות הבריאות וטיפול באמצעות אומנויות ופדגוגיה מותאמת לחינוך מיוחד והנגשה פדגוגית.

הגדרת התפקיד

- ללוות ולהנחות בתחום ההתמחות את הצוותים החינוכיים והטיפוליים ואת הצוותים המשלבים תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים בעבודתם עם תלמידים. ההנחיה כוללת היכרות עם התלמידים, תצפיות, מודלינג, בניית תכניות אישיות, כיתתיות ומערכתיות בצוות רב מקצועי.
- ללוות ולהנחות בפיתוח האישי – מקצועי של עובדי ההוראה ומטפלים
- להשתתף בהערכת עו"ה ומטפלים, בהתאם לצורך.
- להשתתף בישיבות שוטפות של הצוות החינוכי- טיפולי בהתייחס לתלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים, על פי הצורך.
- לקיים שיתופי פעולה עם עמיתים, מומחי תחום נוספים, במתי"א, במסגרת החינוכית או ברשות ובעלי תפקידים נוספים בבית הספר ומחוצה לו.
- להשתתף בדיוני הצוות הרב מקצועי במסגרות החינוכיות ובוועדות זכאות ואפיון.
- להיות שותף בליווי התלמיד והצוות במעברים בין מסגרות חינוכיות בשלבי הגיל השונים.
- להשתתף בליווי ההורים בתהליך קבלת ההחלטות ובמהלך יישום התכנית האישית של התלמיד.
- בהתאם לתחום ההתמחות יהיו דגשים שונים בתפקידים השונים.

מומחה תחום השילוב – מתכלל בבתי הספר

- מומחה תחום שילוב הינו מומחה תחום המתכלל את התמיכות השונות הניתנות למסגרת החינוכית, ולהלן תפקידיו בנוסף על הנאמר לעיל.
- לתכלל את ההנחיה והליווי הניתנים מטעם המתי"א במסגרת החינוכית.
 - לקיים קשר שוטף עם מנהל/ת ביה"ס ובעלי תפקידים רלוונטיים ומהווה איש קשר של המתי"א בבית הספר
 - להשתתף בישיבות צוות, חשיבה ומיצוי תהליכים לשילוב מיטבי
 - להשתתף בתהליך הגדרת הצרכים וחלוקת משאבי החינוך המיוחד בבית הספר
 - לסייע בהטמעת חוק החינוך המיוחד במסגרות החינוכיות
 - לסייע בקליטת מורים חדשים לחינוך מיוחד במסגרת החינוכית.
 - להיות איש קשר לצוות הטיפולי העובד בבית הספר
 - לאסוף נתונים ומידע – הצטיידות, הנגשה ועוד בשיתוף מנהל המסגרת החינוכית

4. תכניות מכילות ומשלבות בחט"ב

4.1 אל"ה (איתור, אבחון, למידה והערכה)

רציונל

אל"ה, הינה תפיסה ארגונית בית ספרית, המהווה תשתית לקידום ההיבט הפדגוגי ברמה מערכתית ומכוונת לקידום תהליכי למידה - הוראה מותאמים למגוון הצרכים הקיימים בכיתה הטרוגנית, המאפשרים מתן מענה דיפרנציאלי במסגרת הכיתה ובמסגרת פרטנית.

הציר המרכזי המוביל את תהליך העבודה בבתי הספר כולל הבנייה והובלה של תהליכי מיפוי, התערבות ומעקב מבוססי נתונים.

המת"ל (מעריך ומקדם תפקודי למידה) הינו בעל הכשרה מקצועית, אשר במסגרת תפקידו הוא מוביל ומרכז את תפיסת אל"ה בבית הספר. המת"ל הינו חבר בצוות הרב מקצועי הבית ספרי והוא אמון על הנחיית צוות בית הספר בהתאמת הפדגוגיה לצרכי הלומדים, תוך יצירת שיתופי פעולה.

קידום הישגי לומדים באמצעות ביסוס תפקודי למידה, תוך מתן מענה דיפרנציאלי לכלל הלומדים בחינוך העל יסודי, מחייבים פיתוח תפיסה מקיפה וכוללנית, תוך התייחסות למכלול היבטים.

מטרות התכנית

- קידום הישגי לומדים בדגש על התחום האורייני, באמצעות ביסוס תפקודי למידה.

יעדי התכנית

- עלייה בנתונים המצביעים על שיפור בתפקודי למידה ובמיומנויות אורייניות.
- עליה בתחושת המסוגלות של התלמידים והמורים להתמודדות עם הוראה ולמידה בכיתה הטרוגנית.

דרכי פעולה

- הערכות ארגונית של ביה"ס לתכנית.
- מיפוי של כלל תלמידי חט"ב, בשכבת ז' באמצעות מבדק עמי"ת, כתשתית לצבירת ידע אודות הלומדים ולהבניית פדגוגיה מבוססת נתונים.
- שותפות בצוות רב מקצועי לאיתור תלמידים למסגרות הסיוע השונות (בראייה מערכתית).
- בניית תכניות התערבות חינוכיות ברמה: פרטנית, כיתתית ושכבתית.
- מעקב ובקרה אחר יעילות ההתערבות ברמות השונות.
- הנחייה וליווי הצוות המקצועי למתן מענה דיפרנציאלי לכלל הלומדים והבניית תהליכי הוראה-למידה מותאמים.
- פיתוח מקצועי של מורים ומת"ל/ית.

אוכלוסיית היעד

אוכלוסיית היעד כוללת את כלל התלמידים בחט"ב ובתוכם תלמידים עם צרכים מגוונים.

[קישור אל"ה](#)

4.2 "מלקויות ללמידה"

"מלקויות ללמידה" - תכנית מערכתית לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב. התכנית כוללת משאבים אשר יביאו לשינוי והתמקצעות בתפקידו של המורה, בהתייחסות מערכת החינוך, התלמידים וההורים לנושא הטיפול בתלמידים עם לקויות למידה.

מטרות התכנית:

- א. טיפול מערכתי כוללני וטיפול פרטני בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב.
- ב. העברת הדגש מהתאמות בדרכי הבחנות להתאמות בדרכי הוראה ולמידה.
- ג. הכשרת המורים כמומחים - בעלי ידע וכלים לפדגוגיה מותאמת לשונות לומדים.
- ד. הכשרת צוותי הוראה לאיתור ובניית תכניות התערבויות לתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב.
- ה. שילוב של תכניות התערבות מתאימות לצורכי התלמידים ומעורבות פעילה של המורים בתהליך.

ו. תיעוד תהליכים של הערכה ובקרה בנושא הטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב

- בשגרת העשייה החינוכית ויצירת "תיק תלמיד" שילווה אותו מרגע איתורו כמתקשה.
- ז. פיתוח לומד עצמאי והפחתת התלות בהתאמות בדרכי היבחנות.
- ח. פיקוח ובקרה על תהליכי האבחון ופיתוח סטנדרט מקצועי ואחיד בנושא אבחונים.

תפקיד המת"ל בתכנית המערכתית – "מלקויות למידה"

במסגרת התכנית המת"ל יהיה אחראי לתהליכי איתור והתערבות עם תלמידים שאותרו עם חשד ללקויות למידה והפרעות קשב – באמצעות מיפוי מבדק עמי"ת, כלי איתור פרטניים, מבדק מעקב, שאלוני דיווח לתלמיד, ניתוח איכותני של תוצרי כתיבה, ועוד.

כמו כן המת"ל ינחה וידריך מורים בעבודתם עם התלמידים המתקשים ויערוך תיעוד ומעקב אחר ההתקדמות של התלמידים המאותרים - תהליך זה יסייע לצוותי החינוך לתת מענה ראוי לתלמיד בהתאם לפרופיל שיסתמן. בסיום לימודיו בחטיבת הביניים כל החומר המתועד יועבר לבי"ס תיכון להמשך ליווי והתערבות, בכפוף לאישור הורים.

בנוסף - בתי הספר יעברו פיתוח מקצועי של צוותי החינוך והצוותים הבינ-מקצועיים מדי שנה, במטרה להטמיע את העקרונות של הוראה מותאמת המבוססת על תהליכי Intervention to Response – RTI מודל תגובה להתערבות.

קישור מלקויות למידה- התכנית המערכתית לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב.

4.3 חאלו"ם – חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות

גישה חינוכית המיושמת בחינוך העל יסודי והמבוססת על תפיסת עולם הומניסטית, המדגישה את העמקת השיח המשמעותי בין מורה לתלמיד (מחנך ומורה מקצועי) ובין כל באי בית הספר.

מטרת חאלו"ם לפתח אחריות כוללת לכל תלמיד ושל כל תלמיד, לצמיחה בתחום הלימודי, החברתי והאישי ולטפח יכולת מנהיגות לקידום יעדים אישיים וחברתיים.

מסגרות מפתח של הגישה מבוססות על יצירת מעגלי שיח ומעגלי למידה השלובים זה בזה, בהם נוצרים יחסי קרבה ואמון בין השותפים (מורים, תלמידים, הורים וגורמי הנהלה).

תהליך זה נתמך באמצעות פיצולי כיתות ועבודה בקבוצות קטנות בהובלת מחנכים ומורים מקצועיים, הבונים בשיתוף עם התלמידים תכניות למידה ופעולה/ חוזים אישיים שבהם מוגדרים יעדים ונבחנים התהליכים והתוצאות להשגתם. במסגרת התכנית מתקיים תהליך מחודש של התבוננות בתפקיד המחנך ובפיתוח מכוונות עצמית ללמידה.

קישור לתכנית [חאל#ום](#)

4.4 מרח"ב

תכנית מרח"ב מסייעת לחטיבות הביניים במתן מענה לתלמידים בעלי קושי רגשי- חברתי, המתבטא בתחומי בית הספר.

מענה רגשי מתאים לתלמידים אלו, מעניק להם כלים להתמודדות עם הקושי, עוזר במימוש כוחותיהם בכיתה, ומסייע לביה"ס להתמודד עם תופעת הנשירה הגלויה והסמויה הקיימת בקרב התלמידים שאינם מצליחים להשתלב בלמידה ובתרבות הבית ספרית.

העבודה נעשית במרכז מרח"ב שמוקם בבית הספר, בחדר מיוחד, מאובזר ומרוהט באופן שמסייע בהובלת התהליכים הרגשיים. התלמידים מטופלים על ידי תרפיסטים/ מטפלים באמנויות מוסמכים (תנועה, דרמה, מוסיקה, ביבליותרפיה, אמנות), המשולבים כחלק מהצוות המקצועי של ביה"ס ונמצאים בקשר רציף עם הצוות הייעוצי ומחנכי הכיתות.

תכנית מרח"ב חותרת ליצירת שינוי באקלים הבית ספרי ולשיפור בתחושות ובהישגי התלמידים שאותרו.

קישור לתכנית [מרח"ב](#)

4.5 תכנית יובל

תכנית יובל מיועדת לתלמידים מאותגרי למידה ותלמידים מצטיינים בכיתות ז'-ט' בפריפריה הכלכלית-חברתית, הזקוקים לתמיכה בשל צרכים לימודיים, רגשיים, חברתיים ומשפחתיים מורכבים או בשל פוטנציאל נמוך להצטיינות אישית.

התכנית מבקשת לגשר על פערים לימודיים, רגשיים וחברתיים אצל תלמידים אלו, לצמצם תופעות סיכון בקרב הנוער באמצעות מניעת נשירה סמויה וגלויה, ולקדם מעורבות חברתית וקהילתית בקרב התלמידים. התכנית מציעה סיוע לימודי, רגשי, חברתי ועבודה עם הורים,

למען שילוב והתפתחות מיטביים בבית הספר ובקהילה ופועלת בכל בית ספר למשך שלוש שנים.

המודל מבוסס על שלושה מסלולים:

- **מסלול לימודי:** תגבור לימודי לתלמידים מאותגרי למידה ותכנית "אמירים" לתלמידים מצטיינים.
- **מסלול העצמה אישית:** פעילות העצמה בתחומים שונים, המאפשרים מתן ביטוי לקולו הייחודי של התלמיד, לצרכיו החברתיים ולכישוריו.
- **מסלול מעורבות חברתית ותרומה לקהילה:** פיתוח וטיפול ערכים של נתינה, דאגה לזולת, סובלנות ואחריות, באמצעות התנדבות במסגרות שונות בקהילה.

ההורים ובני המשפחה, המהווים מערכת משמעותית עבור התלמידים, מקבלים ליווי, הנחיה, הדרכה, מידע, הנגשת שירותי רווחה ומענים לאתגרי גיל ההתבגרות של ילדיהם.

קישור לתכנית [יובל](#).

4.6 חדר שלווה

חדר שלווה / "חדר חם" - תכנית חינוכית טיפולית במסגרת ביה"ס, אשר במרכזה מניעה וטיפול בבעיות רגשיות על רקע חברתי ומשפחתי. התכנית משפרת את איכות היחסים שבין הילדים לבין המבוגרים ותורמת להשתלבות פרודוקטיבית בביה"ס. התכנית שמה דגש רב יותר על פסיכותרפיה בית ספרית בשילוב של סדנאות עם חדר מורים.

תפיסת העבודה של "החדר החם" נשענת על ההנחה כי תרפיה בית ספרית הנתמכת על ידי המבוגרים המשמעותיים שבחיי הילדים, בבית הספר ובבית, משפרת את איכות היחסים שבין הילדים לבין המבוגרים, מגדילה את גורמי ההגנה, מקטינה את גורמי הסיכון ותורמת להשתלבות פרודוקטיבית יותר בבית הספר.

"חדר חם" הינו תכנית חינוכית-טיפולית לילדים, במסגרת בית הספר, על רקע קשיים רגשיים אישיים, חברתיים, משפחתיים או בעקבות חשיפה לחוויות טראומטיות.

התכנית מסייעת לבית הספר לעצב מקום פיזי, בו פועל ה"חדר החם" כמסגרת תרפויטית, הפועלת לאיתור, טיפול ומעקב, הפתוח בכל שעות פעילות בית הספר.

קישור לחדר שלווה.

5. מודל להכלה ולהשתלבות בעל יסודי

כלל התלמידים שותפים בצורה מלאה בבית-הספר. מכאן שיש השלכות על תכנון הלמידה ועל ארגון מבנה בית-הספר.

תכנית לימודים מותאמת לצורכי הילד בעל הצרכים המיוחדים, אך מבוצעת בהקשר לתכניות הלימודים הכיתתית והבית-ספרית. התכנית לוקחת בחשבון את מגוון הלומדים, ההתנהגויות והמענים השונים אשר יונגשו למענם. התכנית שוקדת על **חיזוק מיומנויות בסיס ומיומנויות מורכבות יותר** בקרב תלמידים מגוונים השוהים בכיתה, ומקדמת את יכולת קבלת ההחלטות שלהם. **ההערכה תהא מעצבת לצד מסכמת**, המבוצעת תוך כדי ההוראה.

ליישום המודל בבית-הספר יש השלכות אף על תכנון **סביבת הלמידה, ועיצובה כ"קהילת למידה"**. בית-הספר יכול להיהפך למרכז קהילתי, המהווה מוקד חינוכי-קהילתי לילדים, למשפחות ולשאר חברי הקהילה. מומלץ כי סוגי השיתוף בין גורמי הקהילה השונים יאפשרו הפקה מרבית של רווחים לכל חברי הקהילה. בתי-ספר קהילתיים מאפשרים תכנון והחייאה מחדש של שכונות ושיקום תהליכים חינוכיים ודמוקרטיים.

עקרונות המודל

- מנהל בית הספר אחראי על הטמעת התפיסה החינוכית ועל הובלת מערך הסיוע בבית ספרו, לצורך השגת היעדים שייקבעו ביחס להכלה ולשילוב ולקידום התלמידים.
- מנהל בית - הספר ימנה את רכז ההשתלבויות, אשר יטמיע את התהליכים שייקבעו, יהיה אמון על ליווי הצוות החינוכי, יעקוב אחר מהלך קידום התלמידים המגוונים בהתאם לתכנית העבודה שתיקבע ויעריך אותה. תפקיד זה מחייב ראייה מערכתית, יכולת הנהגה, ניהול והובלת צוות, יכולת עבודה בשיתופי פעולה, יזמות, ידע מקצועי בתחומי הכלה ושילוב וידע תאורטי ופרקטי להתמודדות עם מגוון אוכלוסיות בחינוך הרגיל.
- המערך המסייע הבית ספרי לקידום התלמידים עם קשיים דורש תשתית ארגונית ופסיכו-פדגוגית: **הקמת צוות רב מקצועי** בראשות מנהל המוסד החינוכי להובלת התהליך, הגדרת תבניות זמן לעבודת המורים ושיבוץ במערכת השעות, הגדרת תבניות זמן להתפתחות המקצועית של הצוות החינוכי בבית הספר ושיבוץ במערכת השעות.
- תרבות העבודה הבית ספרית תתבסס על עבודת צוות ועל קשר בין בעלי התפקידים השונים ביחס לתלמיד.

- צוות המורים ירכוש ידע מתאים ויקבל הדרכה חיצונית ופנים בית-ספרית באופן שיטתי וקבוע.
- המענה לצורכי התלמיד יכול להיות התייחסות למכלול קשייו במכלול התחומים: הלימודי, הרגשי, ההתנהגותי והחברתי, תוך מיצוי כל תהליכי העבודה וכל המשאבים העומדים לרשות בית הספר לקידומו.
- הבניית השיעורים תיעשה באופן מותאם למגוון צורכי התלמידים, תוך התייחסות להיבטים של ארגון שיעור ממוקד מטרות, בעל תוכן מתוך תכניות הלימודים תואמת גיל, תוך שיח המתפתח בין המורה לבין תלמידיו, ושימוש בכלים ועזרים נוספים המשרתים את תהליך ההוראה והלמידה.
- תמיכה נוספת בתלמידים הזקוקים לכך תתקיים במסגרת קבוצתית (הוראה שיתופית בכיתה מלאה לשם ביצוע הוראה מותאמת, הוראה במסגרת קבוצה מצומצמת מחוץ לכיתה, קבוצות לעבודה רגשית), תוך שמירה על עקרון מנחה - יותר שעות למעט תלמידים.
- בית הספר יקיים קשר שוטף עם ההורים, מתוך אמונה כי קשרים אלו יסייעו לתלמיד במכלול צרכיו.
- בית הספר יקיים שיתוף פעולה עם כל גורם הנוגע לרווחתו של התלמיד, בהיבטים השונים, והיכול לסייע לקידומו (רווחה, שפ"ח וכד').

צוות רב מקצועי "מוביל" בבית הספר

המנהל ימנה צוות רב מקצועי להובלה והטמעת התפיסה הבית ספרית בנושא ההכלה וההשתלבות. לצוות זה מטרות מרכזיות משותפות, על המשתתפים לנסות למקסם את מומחיותם של כל אנשי המקצוע השותפים תוך יצירת שפה מקצועית אחידה. תפקידים עיקריים של הצוות:

- חיזוק, הרחבה והעמקה של הפעולות הבית ספריות המכוונות השתלבות והכלה.
- חיזוק וחינוך שיח, תפיסות ועמדות בקרב אנשי הצוות, התלמידים וההורים.
- גיבוש מדיניות בית ספרית ביחס לקידום והכלתם של כלל התלמידים, לרבות קביעת תהליכי עבודה עם השותפים השונים.
- בניית מעטפת תמיכות למימוש צרכיו האישיים, החברתיים, הרגשיים והלימודיים של כל תלמיד.
- איגום משאבים והקצאתם לטובת קידום והכלת התלמידים.
- הגדרה וקידום תהליכי הפיתוח המקצועי, תוך חיזוק תחושת מסוגלות הצוות החינוכי בהתמודדות עם כיתה הטרוגנית.

- קביעת תהליכי מעקב, הערכה ומשוב ברמת התלמידים, ברמת המורים וברמת הארגון הבית ספרי והכנסת שינויים בהתאם.
- קביעת תחומי סמכות ואחריות לבעלי התפקידים השונים בבית הספר.
- שותפות הורים, העמקת השיח ומידת מעורבותם של ההורים.
- ליווי הורים בצמתים משמעותיים.

חברי הצוות הרב מקצועי בביה"ס:

בצוות משתתפים באופן קבוע מנהל בית הספר המשמש כיו"ר, מת"ל/ית, רכז/ת השתלבות יועץ/ת חינוכי/ת, פסיכולוג/ית בית הספר, מורי השילוב, מומחי תחום המתי"א, עובד/ת סוציאלי/ת של בית הספר (במידה וקיימים). על פי הצורך, מוזמנים גם מחנך הכיתה, מטפלים ממקצועות הבריאות, קציני ביקור סדיר, רכזי שכבה, רכזי מקצוע, רכזים חברתיים, מורי עולים חדשים, או כל גורם מקצועי אחר הנדרש.

סדירות:

על הצוות הרב מקצועי להיפגש שלוש פעמים לפחות לאורך השנה, במפגשים מתוכננים הנקבעים מראש לצורך ביצוע מעקב אחר השגת התפוקות והערכות. על מנהל בית הספר למנות את אחד מבעלי התפקידים החינוכיים המרכזיים הקיימים בבית הספר כרכז הצוות הרב מקצועי.

צוות רב מקצועי "מורחב" - המשמש כוועדת היגוי בית ספרית

הצוות הרב מקצועי, בפורום "מורחב", יתכנס שלוש פעמים בשנה (תחילת שנה, אמצע שנה/ הערכה מעצבת וסוף שנה/ הערכה מסכמת) יצטרפו לדיון אנשי מקצוע נוספים על פי צורך: מפקח/ת כולל/ת, מפקח/ת חנ"מ, מנהל/ת מתי"א, מדריכי הכלה, רכז השתלבות, מת"ל/ית, נציג/ת הרשות, נציג/ת הרווחה, על מנת לקיים תהליכי תכנון ובקרה אודות התהליכים שנעשו לקידום תפיסת הכלה והשתלבות על כל רכיביה:

- תפיסות ועמדות - השפעתן על תרבות בית ספרית סובלנית, מכילה ומשלבת.
- תהליך ליווי והכוונת ההורים (הורים לתלמידים עם המוגבלויות, תלמידים מאתגרים ובכלל תלמידי בית הספר).
- שותפות חינוכית עם ההורים והשפעתה על התלמיד.
- סדירות המפגשים של הצוות הרב מקצועי.
- ממשקים בין המומחים השונים.

- תהליכי פיתוח מקצועי בתוך ביה"ס והשפעתם על עבודת הצוות החינוכי.
- תהליכי מיפוי ותיעוד בית ספריים/כיתתיים והתבוננות לאור הנתונים והממצאים.
- שימוש במגוון הכלים שנבנו לצורך הוראה/למידה בכיתה ההטרוגנית והשפעתם.
- תכניות תוספתיות, תוספת משאבים (ניצול תקציב שקלי גמיש, שעות הכלה, שימוש וניצול מרחבי הכלה וכו'), אופן היישום והשפעה על התלמידים והמורים.
- חיזוק המסוגלות האישית והמקצועית של צוות החינוך בהתמודדות עם כיתה הטרוגנית.
- טיוב היכולות למתן מענה אפקטיבי לתלמידים, קיום דיאלוג מקצועי עם הורים ושותפי תפקיד.
- הרחבת ארגז הכלים של המורה.

ערוצי הפיתוח המקצועי

פיתוח מקצועי מלווה לצוותי החינוך הרגיל והמיוחד:

- **פנים בית ספרי-** באחריות מנהל בית הספר ובשיתוף הצוות הרב מקצועי, השתלמות פנים בית ספרי.
- **חוץ בית ספרי-** קורסים בהיקף של 30/60 שעות באמצעות מרכזי הפסג"ה, בקהילות מקצועיות לומדות בתחום, בקורסים מקוונים או בקורסי מיקרו-קרדיטציה בהיקף של 10 שעות המוכר כשעות צבירה לגמול. רשימת קורסי מיקרו-קרדיטציה והרשמה.
- **קבלת הדרכה בית ספרי-** הדרכה המעוגנת במערכת השעות באמצעות מדריכים דיסציפלינריים, מדריכי הכלה, מת"לים, רכזי השתלבות, רכזים חברתיים, מומחי תחום המתי"א ועוד.
- **השתלמות מתקשבת למורים – אל"ה.**
- **השתלמות למת"לים**
- **השתלמות לרכזי השתלבות**

סיכום

צאתכם לשלום לדרך המעוצבת בשותפויות בין מנהל – צוות חינוכי / טיפולי – תלמיד – הורה – קהילה, תוך הבניית חזון המתבסס על ערכים והגדרות של מטרות ויעדים, אשר יגבירו את תחושות האוטונומיה, המסוגלות והשייכות ויבילו כל פרט לפעול כמנהיג השואף לחינוך הבונה חברה מכילה, מתוך תחושה של הנעה פנימית, מחויבות אישית וללא תלות במנהיג חיצוני.

"לפעמים דווקא הדבר שאנחנו לא יכולים לשנות הוא הדבר שמשנה אותנו" (מקור לא ידוע)

תודה לשותפות לתהליך הכתיבה:

גב' אורנה קירשטיין – ממונה שילוב והכלה, אגף שפ"י

גב' דסי בארי – מנהלת אגף א' (חינוך על יסודי)

גב' הדר גפני, ממונה תכנים ותוכניות בפיתוח מקצועי, אגף התפתחות מקצועית לעובדי הוראה

גב' ורד טבול, מדריכה ארצית, אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, הכלה והשתלבות

גב' טלי בארי מאיר – מדריכה ארצית, המינהל הפדגוגי – אגף א' (חינוך על יסודי)

גב' יעל בכר, ממונה שילוב והכלה, אגף חינוך מיוחד

גב' יעל צדוק, מדריכה ארצית, אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, הכלה והשתלבות

גב' מוריה טלמור, ממונה שילוב והכלה, אגף חינוך יסודי

גב' מירי נבון, מנהלת אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, הכלה והשתלבות

גב' רות גולדנר-להב, ממונה שילוב והכלה, אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, הכלה והשתלבות

גב' מיכל עוזרי, מדריכה ארצית, אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, הכלה והשתלבות

גב' צביה טרוטנר, מדריכה ארצית, אגף לחינוך יסודי

גב' רונית גרייבר, מדריכה ארצית, אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, הכלה והשתלבות

גב' שפרה סטרצקי ממונה (עבודות גמר), המינהל הפדגוגי - אגף א' (חינוך על-יסודי)

